

Nagyvárad, 1891. július 26.

Csukássai József.

(1841—1891)

A magyar sajtó egyik legrokonszenvesebb munkása volt Csukássai József, kinek halálát osztatlan igaz részvétellel fogadta sajtó és közönség. Kegyeletes kötelességet teljesített, midőn olvasóinknak bemutatjuk e helyen arczképét a jeles költő és szerkesztőnek, kinek különösen a magyar sajtó terén elévülhetetlenek az érdemei.

Hosszas, kínos betegség előzte meg a Csukássai József halálát. Szegényes körülmények közt, anyagi gondokkal kezdette meg pályafutását mint költő és műfordító s a szakadatlan munka idő előtt megásta a sirját egészségének.

A hatvanas években egyike volt a legkedveltebb, a legszivesebben olvasott poetáknak. Szerelmi dalai melyeket az ő Arankájához írt, kit később feleségül is vett, szívből fakadtak s meg is találták az utat a nemesen érző szívekhez.

Mint műfordító maga volt a megtettesült lelkiismeret.

A szegény poetából később gazdag laptulajdonos és szerkesztő lett. Keveset írt ő a „Budapesti Hírlap”-ba, mert minden óráját a szerkesztés vette igénybe. A míg egészsége engedte, éjjel-nappal ott volt munkatársai közt, kik a szó igaz értelmében bálványozták őt. Szívesen dolgozott neki a lap minden munkatársa, mert valóságos testvéri viszony volt szerkesztő és munkatársak közt. Nemesak az irány, melyet a

CSUKÁSSAI JÓZSEF.

„Budapesti Hírlap” követett és követ, de a szerkesztő és munkatársak közt fennállott viszony is jelentékenyen befolyt a lap nagy elterjedésére.

Pár év óta azonban egyre el kellett menekülnie Budapestről enyhébb égajl alá. Nem javíthatá meg egészségét a legönfeláldozóbb ápolás sem. Neje Zmeskál Aranka, egy hősnő erejével szállott szembe a halállal, de nem mentette meg az imádott férjét. Tavasszal visszajöttek Arcoból, hol az egész telet töltötték s az a néhány hét, a mit itthon töltött, az Andrássy-úton fekvő csöndes fészkeben, már a csöndes haldoklás ideje volt.

Valóban, nem közönséges tragikum van a Csukássai József sorsában. A sok küzdelem nélkülözés után élhetett volna a legnagyobb kényelemben, boldogságban. De már ebben a kényelemben nem telhetett öröme.

„Mert bár egyenlők vagyunk itt — mondta Rákosi Jenő elveszett társának sírja fölött — nem mindnyájunknak egyenlő a halála. Hosszu évekig birkózott a sikerért, nemes szíve becsvágyától hajtva s mikor elérte, bére az, hogy a küzdelemben megtöit testének enyhét adhatott és kényelemben szenvedhette el temérdek gyötrelmeit.”

Kegyetlen sors ez! — kiáltunk fel mi is min lannyian, a ki tanúi valunk e „kényelemben szenvedett gyötrelmeknek”, s bus szívvél láttuk, hogy idő előtt el kell vesztetnünk őt.

A világ-boldogtalanja ember.

(Népmese)

Meséli: Békéssy Géza.

Egyszer valahol a kerek föld hatán élt egy szegény ember s annak egy felesége.

De az az ember nagyon muja volt. Mindig elfacsarta a szót.

Egyszer azt mondja neki a felesége:

— Hallod te föld terhe eredj s szerezzél valahonnan valami kis emulót, mert minden kifogyott a háznál.

— De nem megyek én — mondja az ember — töled sem fut el az út.

De hogy itt a szavamba vágjak, volt nekik egy kis gyerekük is.

Azt mondja az asszony:

— Ha én elmegyek, ki fűroszti meg ezt a kis cselédet?

— Hát én magam, ha tudni akarná kelmed.

— Jól van hát, melegits a fazékba vizet, de csak addig, a mig az újjad állja, aztán fűroszsd meg a teknőben a gyermeket. De ügyelj, hogy le ne forrázd, mert az Isten átka az én kezem!

Az ember fogadja, hogy ugy lesz az utolsó szög. Mihelyt az asszony elmegy, alá gyújt a kemenczében s ráteszi a nagy fazekat tele vízzel. No a mig meleg lesz, alszom én is egyet — gondolja magában — s meg is tette.

Hát mikor felébred csak látja, hogy forr a fazék. Odamegyen, hogy megpróbálja, vajjon állja-e az újja. A fazékba dugta, de be is szopta.

Na ez az újjam nem állja, megpróbálok a másikat. Ugy is tett, de avval sem lett ő kelme boldog. Mikor mind a tiz újját sorba megégette, nagy bánatba esett, hogy már mindenik újjából kifogyott. De észébe jut hamarjába, hogy a szürenek is van két újja, azzal is megpróbálja. De hogy is megörvendett, hogy a szüire nem kapta ki az újját. Mindjárt is tekenőbe tette a gyermeket, s ráöntötte a vizet. Az sem nyelt többet levegőt a földön. Az ember csak költögette, de az nem hajtott reá. Ugy meghalt, mint egy darab kő.

Azután várta a szegény ember a feleségét. De az sem vesztette el az utat. Meg is érkezett tüstént.

— No te világ-boldogtalanja ember, megölted ugy-e a gyermeket?! Pusztulj innen kutyafia férge, hogy ne lássalak. Akkor aztán forgatta a nyelvét, mint a szélkereket, hogy a szegény ember azt se tudta merre van az ajtó.

Mikor aztán lecsilapodott, azt mondja az urának:

— Most nincs egy vak garasunk se, mivel eltemessük ezt a holt jószágot. Ha megölted, most szorítsd a fejed, hogy honnan kapjunk egy kis pénzmagot.

Fut is rögtön a szegény ember a

faluba, meglát valahol egy alkalmas kapufélfát s kezdi beleszorítani a fejét. Hát meglátja a gazda.

— Eredj te János — mondja a cselédjének — mondd meg egy jó husángal annak az embernek, hogy a mikor útra indul, ne hagyja otthon azt a kiesi eszét a mi van.

Az aztán jól el is döngette.

Fut haza a szegény ember s rakja a feleségét minden rossz szóval, hogy miért ad neki ilyen tanácsokat. Az is látta, kivel van dolga s nem kötött ki véle.

De a holt gyermek még nem volt eltemetve.

— Eredj már a paphoz — mondja az asszony az urának — állj elébe, hogy temesse el.

El is ment az ember a paphoz, s elébe állt.

— Hát mi kell te szegény ember — kérdi a pap.

De az nem szól semmit, csak megáll mint egy kőszent.

— Ez sem lármás ember — mondja a pap s azzal tovább megyen.

A szegény ember újból elibe áll. Csak kérdi a pap:

— Hát mi kell hé?

Csak nem szól az ember semmit.

— Lökjétek ki — mondja a pap a cselédjeinek — hogy keresse meg a nyelvét.

Alig gondolta, már kin volt.

Most szidta még az asszonyt igazában.

Az elment aztán a paphoz s megkérte, hogy eltemesse a gyermeket ingyenbe.

Evvél rendbe voltak. De hideg volt s nem volt egy szegnek való fa sem a háznál.

— Gyere menjünk az erdőbe egy kis ágat szedni — mondja az asszony, de huzd be magad után az ajtót.

Mennek. Hát egyszer visszanéz az asszony és látja, hogy az meg egy istrágnál fogva huzza maga után az ajtót.

— Na te is elkéstél onnan, hol az észt osztogatták — mondja a szegény asszony.

Elérkeznek az erdőbe. Alig szednek egy marok ágat, hát egyszer valami beszédet hallanak.

— Haj ezek rablók — mondja az ember. Mi lesz velünk? hová fussunk?

Eltaláltak, mert csakugyan hét rabló jött, nagy zsák pénzzel a hátukon. Csak ugy hét réteg görbültek belé. Épen azon fa alá ültek le, a melyiken a szegény ember kuporgott a feleségével s elkezdtek számítani a pénzt. Számítják-számítják, hát egyszer csak kezd nagyba hulni az eső. A menykövek, mintha kijukadt volna a zsák a miben tartják, ugy hullottak.

— Jaj te feleség, én félek, alig tudom tartani az ajtót — abajgatott az ember.

— Le ne ereszd te boldogtalan ember, mert tüstént megölnék a rablók.

Alig mondja, nagyot csattant az ég s az ember leejti az ajtót. Épen a rablókra esett s azok ugy megijedtek, hogy mindjárt világgá futottak. A sok pénzt otthagyták.

De megörvendett az asszony, meg az ember, hogy azt meglátták. Nem félték se tüztől se víztől. Felpakoltak a sok pénzt s indultak vele haza. Mikor otthon voltak, jutott eszükbe, hogy elfelejtettek fát hozni.

— No — vigasztalja az ember a feleségét — ezentul faragott fával tüzelhetünk. Addig is felmászik a házuk előtt levő fára, hogy levágja tüzelőnek.

Csak vágja, mikor arra megyen egy katona.

— Hát te bolond ember — mondja — magad alatt vágod a fát? Hamarabb a földön leszel mint az a fa.

Mondja az ember:

— Honnan tudja? tán maga az Isten?

Avval vágta tovább. Egy lépést se megyen a katona, hát az ember lebu-kott s reája a fa.

Alig kapja magát össze, fut a katona után.

— Megálljon kelmed. Bizonyosan maga az atya uristen ő szent felsége, azért olyan czifra a gunyája. Mondja meg nekem meddig élek, nem sajnálok érte egy pár garast. Megalkuszunk egy pengőben.

— Ha hármat botlasz, meghalsz — mondja a katona, avval tovább ment.

Ügyelt most már a szegény ember minden lépésre. Hazamegyen s felnyalából egy csomó ágat, hogy a házba vigye.

A fa is nehéz, meg ő kemének a lába is kajla volt, hát megbotlik a küszöbön. Tovább megyen megbotlik, egy cseberbe. Kettőt lép, megbotlik a másik küszöbön. A földre veti magát s kiáltja a feleségének:

— No asszony, én már meghaltam, temetess el engem aranyos ruhába, ezüst koporsóba.

— Menjen kelmed meghalni a kertek alá — mondja az asszony, ott is csak olyan hót ember lesz, mint az ezüst koporsóban.

Nagy busulva elmegyen a szegény ember s lefekszik az országút közepére. Talán eltemeti valaki, ha felleli.

Hát arra jön egy nagy úri hiúto. — Állj ki az útból hé! — kiáltja a kocsis.

— Holt emberrel már csak Istennek van dolga — mondja az ember, s rá se hajt.

A kocsis se tréfált s rásuhintott az ostorral. De felugrott erre az ember s azt mondja:

— No maga bizony az isten ő szent felségének édes fia, hogy feltámasztott. Hát hogy adja azt az ostort?

— Száz pengőért!

Az ember tüstént kifizette s világgá híresztelte, hogy van neki egy ostora,

a melyikkel minden holtat feltámaszt.
Hát egyszer meghal egy nagy úrnak a leánya egy szép kisasszony. Ott volt kiterítve egy nagy emeletes házban. Odavitték a szegény embert, hogy támassza fel a kisasszonyt.

Előveszi az ostort s ráhuz a szép kisasszonyra. De meg se mozdul az.

— No ez már nagyon meghalt — mondja az ember.

Ráhuz még egyet, kettőt, hármát . . . huszat. De látja, hogy haragos arcot csinál a szép kisasszony anyja meg apja ura.

— Itt már baj lesz. Legjobb lesz, ha kiugrom az ablakon s ha úgy megütöm magam, hogy meghalok, itt az ostor s magamra suhintok egyet — gondolja magában.

Ki is ugrott, de el is felejtett magára itni az ostorral. Hogy miért? Megmondja a kis veréb:

A ki nékem minap este,
Ezt a mesét elcsipegte.

A L U T R I.

Igaz történet.

Már azt álmodni sem merészeltem volna, hogy még az én girbe-görbe hazámban: Székelyországban is tudják, hogy mi fán terem az a lutri. De hát istenem, mi minden is meg nem változott a nap, — akarom mondani: — a székely nap alatt egy-két esztendőnek a leforgásán. Van székely nemzeti zenekarunk tucatszámra, s lám ki hitte volna! — a kis Barót odáig vitte, hogy már nemcsak bankja van vagy három, de a lutri is lehet tenni — a postán. Az örökké mosolygó postaexpeditor fölveszi a numerusokat, aztán elküli Nagy-Szebenbe . . . így próbálnak nálunk szerencsét.

Én nem találok abban semmi hihetlent, hogy a száldobosi öreg kálomista kántor is megneszelte a fióklutrit, mert hiszen egy hosszú életen át kereste azt a csudálatos valamit, ahol az ember csak beirat álmában látott numerusokat s ha úgy cseppen — még ezret is nyerhet rongyos egy pengő forintot. A jó öreg diákkorában látott öt számot s azóta ki nem ment a fejéből, folyvást magával hordozta, mignem egyszer — sok-sok esztendő múlva, mikor szakállára lecsapott a dér, — fölfedezte a végzetes fióklutrit.

Az öregnek azonban nemcsak öt számja, de többek közt volt egy veje is — Bodosban. Ha nem esnék kívül e történetke keretén, mindjárt elbeszelném azt is, hogy mi mindről híres ez a szetemnyi kis falu. Ezt a témát tehát egy más alkalomra teszem el s megkezdem a lutrihistoriát.

A vejeknek néha nemcsak az a végzete, hogy apósuk leányát eltartsák,

de ezenkívül részt kell venniök apósuk különböző szeszélyében is. Így történt a bodosi vejjel is: N. Áron urammal. Az após beleugratta a lutrizásba. És pedig akként állapodtak meg, hogy miután Barót egyforma távolságra van Száldobostól és Bodostól, egyik héten az após, másikon a vej tesz meg egy-egy pengő forintot az öt numerusra.

Minden a rendén ment, álló eszten-deig. Egy szép napon, a lutrizás „forduló” napján, a vej felesége, vagy ha jobban tetszik: az após leánya, hitvesi gyöngédséggel imígy nyilatkozott:

— No hallod! Elég volt egy eszten-deig szótlannal nézmem az ostobaságodat. Már 25 pengő forintot kidobtál az ablakon, az apám ugyanannyit. Isten bocsássa meg a bűnömet, de már jót nem mondhatok az apámra sem. Jól mondják, hogy a vénség betegség. Hallod-e Áron, ha többet lutrira téssz, velem egy són s egy kenyéren nem élsz.

Áron uram eleget magyarázta, hogy a lutrinak olyan ördögös praktikája van, hogy éppen akkor veti ki a numerusokat, mikor az ember nem teszi meg, de végre is jobban szerette a feleségét, mint az apósát, a Barótra menetel elmaradt s a számok nem tevődtek meg.

Gyönyörű egy nap volt, de valóban gyönyörű. Nem is lehetett más. Néme-lyek ugyan, kik erre a napra még emlékeznek, azt mondják, hogy Bodos felett már akkor fekete fellegek gomolyogtak s ahhoz értő öreg emberek nagy zivatart jósoltak. Borulhatott gyászfeketébe Bodos felett az ég, de annál fényesebben ragyogott Barót felett. Legalább az öreg kántor, a ki éppen most rohan ki a póstáról olyan sebesen, mintha csak saját kézfogójára sietne, ragyogni látja az egész napvilágot. A postakapujához volt megkötvé a hü állat, az egész vidéken ismert fehér, mely kerek husz esztendeje hordozza gazdáját, lassan, de méltóságosan.

— No fehér! most tégy ki magadért! röpjél velem Bodosba. Hej, nem is gondolja a vejem, hogy milyen szerencse ért!

Aztán fiatalos könnyűséggel felpattant a fehérre s neki a legrövidebb utnak, át azon a bizonyos erdőn, melyet Bodos oly csufosan veszített el — Barót javára, hogy még ma is egész vidék nevezi a szegény bodosiakat.

— Gyí fehér! ne hagyd magad! Dupla abrakot kapsz! S a szegény pára csak futott, futott, a hogy öreg lábaitól kitellett, mire Bodosba értek, duplán volt fehér — a lecsurgó habtól.

Az öreg kántor észre sem veszi ezt. Leugrik róla, beront a vejéhez, s ez az első szava:

— Ide a czédolát!

— Miféle czédolát?

— Hát a lutri-cédolát! Kijött mind az öt szám!

— Mind az öt szám! Azt az árgyélusát! Mind az öt szám!

— Az a'! Hamar vedd elé!

— De-e . . . nincs nálam, a feleségem tette el valahová! Hé, feleség, jere be! (A feleség bejön). Hol a czédola?

— Elment az eszed? Hiszen tudod, hogy nem tetted meg!

— Nem tetted meg! Tolvaj! gyilkos! Tönkretettek! Kitagadlak!

És rohant a szegény öreg eszenélkül. Rohant és az ajtó előtt elterült. Megbotlott a — saját lovában, a híres fehérben, mely párját kiadva feküdt a földön.

Az öreg feltápáskodik, nézi a hü állatot, hosszan, sokáig, szeméből egy könnyesepp gördül, aztán kibékült arccal fordul leányához, vejéhez, kik időközben körülállották a kiszervedett állat tetemét:

— Temetessétek el gyermekeim, ezt a derék állatot, úgy a mint van; megbo-csátok nektek . . . s nem kísértem többé a szerencsét. . . .

Székely Huszár.

Holland költőkből.

Mosolygás.

— P. A. de Génestet. —

Azt hiszed, hogy a lélek kinja
Leghangosabban ott beszél,
Hol magát könyvekben kisírja,
S szívzaggató dalokra kél?

Oh, van kacaj, csintalan, kedves,
Van mosoly, józágos! szelid, —
És mégis oly bubánatteljes,
Hogy a sohaj mellette — vig!

G y e r m e k j á t é k.

— Heléne Swarth. —

Vidáman játszó gyermekek: az egyik Vigyázva épít kártyavarákat,
Miket a szél nagy gyorsan összedönt:
A másik addig — lenhaju füeska —
Papir hajót bocsátgat a patakra,
S a kis leányka, szalmaszálon fűva
Szappanhabot ereszt a légbe föl,
S bámulva nézi tarka színeit,
Míg a golyó csak szét nem pattanik.
A rózsatón haldoklón hajtja le
Fejecskejét a halvány rózsra és
Hullajtja egyre hervadt szirmait.
Ingó platán nyújt a dalos madárnak
Nyugó helyet, egy percze csak — s tovább
Repül megint a légnék vándora.
Szárnyas felhők suhannak át az égen:
Fáról, bokorról szellő ingatása
Sárgult levélt, esőt szítál a földre,
S feldönti a fű papir hajóját,
Mely a patak vizén uszott alá.

Korhadt padocskán, sárguló galyak közt,
Új — kéz a kézben — két ifju szerelmes,
És álmodik — végetlen szerelemről,
S üdvörl, mit semmi nem rabolhat el,

Az Amazon.

Írta: Porzsoló Kálmán.

Evenként egyszer rendeseu megfordultam Vértesiék kastélyában, hol évről évre mindig csak a régi kép tárult elém. Az öreg Vértésiné özvegy gyász ruhájában ott ült a verandán s kötögetett; közel hozzá ült a régi szomszéd Méhes ezredes, ki szomszédnőjét folyton 48-as csaták meséivel gyönyörködtette s közbe-közbe lelkes beszédek tartott a lovaglásnak nagy jelentőségéről, a vadászat gyönyörűségeiről és a kutyák tudományosságáról.

Ez a kép évről-évre a régi maradt; valahányszor nénémhez mentem, mindig ott találtam együtt a verandán, csak az az egy változott, hogy az előtte játszadozó kis unoka, a szép Mariska, a szép Mariska, évről-évre nőtt és szebb lett.

Mikor a legutolsó évben ott voltam, a két öreg már nem ült a verandán, hanem bent a korán meggyújtott kandalló tüznél melegedtek, a verandán pedig ült egy szép ifjú lány, Mariska s vele szemközt egy fiatal hadnagy, a Méhes ezredes unokaöcsese.

Hanem a helyzet, mintha mit sem változott volna: a lányka esőndősen kötögetett s a katona tüzzel beszélt a lovakról, puskáról, és ebekről.

— Nem is hiszi Mariska nagysám, hogy mennyire egészséges sport a lovaglás — udvarolt a hadnagyocska.

— Sohasem próbáltam — szölt naiv bámulással a lányka.

— Majd megtanítom én — ajánlkozott az ifjú Bédy Benő.

A szóból tett lett; a hadnagy ur lelkesedéssel beszélt Mariskának a lovaglásról s Mariska oly sürgetve kérte a nagymamát, hogy nem sokára, két gyönyörű hátsó ló nyerített a Vértesi istállóban.

A lovagló lecskék gyorsan folytak egymásután, a mester szorgalmas volt, s a tanítvány úgy látszik szívesen tanult. Főnököm ez időben Vértéshez közelebb tette állomásomat s gyakrabban meglátogathattam nénémet.

Most már a régi kép sokban megváltozott, a két öreg még beljebb vonult a szobákba, a fiatal pár pedig nem ült a verandán, hanem gyakran órákon át száguldott szilaj paripán hegy-völgyön keresztül.

Ilyen körülmények között kikerestem a kastély régi könyvtárából egy Jókait s így megválogatván társaságomat, kimentem sétálni az árnyas lombok alá.

Egy ily alkalommal izgatónak voltunk tanuja.

A nagy angol park kökerítéséhez kö-

Hangjukat nem hallhattam, de zavarukat távolról is észrevettem, egymás szemébe nem mertek nézni, s mindegyikük lova sörényével játszott.

A kép egyszerre megváltozott, a hadnagy talán hirtelen bátorságot nyert, megragadta a lány kezét s ajkához

KÉJUTAZÁS A ZAGYVÁN. Bihari Sándor

zel bolyongtam, midőn egyszerre zörögni hallom a földön fekvő száraz galyakat.

Félre hajtom a bokrok lombjait s látom a fiatal párt felém közeledni óháton.

A lovak lépésben mentek s gazdáik mélyen el voltak merülve a beszélgetésben vagy talán a hallgatásban.

emelte. A lány kihuzta kezét s lovát távolabb vezette a veszedelmes gavalérléltől, de ez már nem bírt magával, utána vágatott s karjával átölelte a lányt, hogy ajkára csókot nyomjon.

E pillanatban a lány lovára vágott s ez vakon rohant egyenesen a kökerítésnek.

Megdöbbenve álltam meg a bokrok

között, midőn láttam, mint röpül át lovával a kis amazon a park kerítésén. A hadnagy némán ajkába harapott s lovát visszafordította.

Másnap délutánig nem láthattam a kis amazont s kénytelen voltam megelégedni a hadnagy ur társaságával, ki

— De miért nem? — kérdezte zavarral Benő.

A lányka még jobban elpirult, ajkára nem jött felelet s én jónak láttam bemenni az öregekhez, kik lelkesen diskuráltak arról, hogy milyen egészséges multság a lovaglás.

AN. Bihari Sándor festménye után.

nagy esodálkozásomra most nem nyugtatott a lovaglás mesterségének theoriájával.

Végre megjelent a kis duzzogó s elfoglalta helyét a verandán.

— Nem lovagolunk ma? — sietett kérdezni a hadnagy ur, mire a lány pirulva válaszolt:

Nem!

Körülbelül egy óra múlva ismét kitévedtem a verandára. A nap már leáldozóban volt s végső sugarai poetikus félhomályt terjesztettek. E félhomályban láttam, mint borul a megszelídült kis amazon a hadnagy ur keblére...

E pillanattól kezdve nincs nálammal nagyobb híve a lovaglásnak.

Az nem lesz költő sohasem ...

— Saphir —

Ki látja, hogy a napsugár
A lomb közt milyen játszavajár,
A zöld levélen mint rezeg
S mellette mit sem érzett,
Nem tudva, hogy ez Őr műve,
Nem lesz költő sohasé.

Ki rózsát lát és nem nevet,
Ki virággal nem enyeleg,
Ki tarka szép virág után
A földre nem hajol talán,
Ki nem veszi ezt semmibe,
Az nem lesz költő sohasé.

Ki éneket hall s nem figyel
Kinek a dal sehogysé kell,
Kinek lelkére ez se hat,
Mellette szótalan marad
S nem indul rajta meg szíve,
Az nem lesz költő sohasé.

Ki sírni lát s nem sír vele,
Rajt meg nem indul kebele,
Ki lát kisírt piros szemet
S mellette mit se szenvedett,
Ki ilyenkor nem könnyezze,
Az nem lesz költő sohasé.

Ki téged lát te rózsáig,
Te dalfűzér, te szép virág,
Ki téged lát és nem szeret
S szerelemszötte éneket
Nem zeng te rólad szüntelen:
Az nem lesz költő sohasé!

Feleki Sándor.

Czigányzene.

Ez aztán a nóta,
Legszébb a világon!
Jaj de szépen húzod,
Az Isten megáldjon!

Ugy sír, ugy megzokog
A hegedűd fája,
Reszketőn szomorun,
Mint ha szíve fájna;

Mint ha minden hangja
Órök bútól égne
Belesírja magát
A szív közepébe!...

Édes magyar dallam!
Oh, mi van tebenned,
Hogy ugy lángra gyújtasz
Hamvadó s erelmet?

Ki ad oly hatalmat
Síró száraz tának,
Hogy ugy felviharzik
Hangjain a bánat?

Te cigány, te cigány!
Ugy lánzol a lelkem,
Leány csalfaságán
Csak hadd keseregjen;

Fellángoló vérem
Viharosra váljon:
Oh, te csak húzd tovább,
Az Isten megáldjon!

Sajó Sándor.

Lelkünknek is van félhomálya.

— J. J. L. ten Kate —

Lelkünknek is van félhomálya.
Ha már a sok csillag kihál,
Nem hevít a remény sugára,
És elmúlt a régi dal,
S im lelkesen egy szó subant át,
Mely a multakra visszahív:
Megrezdül minden hur, s a szív
Folytatja megszakasztott álmát.

Antal Géza.

Az író anyagok és eszközök.

Írta: Rács Nándor.

Az ó-korban ólom-, pala-, eserép-, fahéj-, fatáblákra, viaszktáblákra, elefántesontra stb. írtak vagy vésték az írást. Indiában a pálmafának száraz, fanemű levelei igen alkalmasak voltak a bevésésre vagy zsiros színekkel való befestésre s részben még máig is használják azokat. A bibliából tudjuk, hogy Mózes törvényei köbe voltak metszve s hogy Hiób szavait vasvesszővel ólomtáblákba vésette. A rómaiak a már előbb említettekön kívül vékony fehér festékkel bemázolt fatáblákat is használtak, ezekre esettel is írtak és e fatáblákat gyakran egy kötetbe fűzték össze. Ezek a különös czélokra szolgáló könyvek voltak, és codexnek (fakönyv) nevezték; az általános használt könyvalak azonban az írás terekes (volumen) volt.

Az ó-korban mégis a legfontosabb szerepe volt a papyrusnak, a melyről a papiros név származik. A papyrus készítésére nézve találunk adatokat Pliniusnál. A papirust Egyiptomban készítették; pedig úgy látszik, hogy ez a növény Egyiptomban nem termelt, legalább jelenleg egyáltalán nem található. A papiruscsereje mintegy öt méter magas vízi káka. Plinius szerint a papyrus készítése a következő volt: a szákról eltávolították a külső héjat s így több vékony hártályhoz jutottak, melyek lefelé mindig vékonyabbaká lettek. Ezeket foszlányokban letépték, hosszabb végükkel egymáshoz ragasztották s ha meg volt a lap nagysága, ugyanazon módon — azonban keresztbe — egy második réteget ragasztottak rá; azután az egészet megszáritották, sajtolták és simává tették. E kezelési módból magyarázható meg, hogy némely könyvtárban még mai napig is található papyruslapok, a világosság felé tartva, a melyek szövetalakúak. E papiros nem a legjobb volt; törékenysége és áthatósága miatt csak is az egyik oldalára lehetett írni. Az írásra meghegyezett nád tollat (calamus) vagy ecsetet használtak és rendszeren finomra reszelt szénből és erős ragadós folyadékából készült tintát. A legrégebb egyiptomi falfestményeken irnokokat láthatunk, a kik náddal és papyrussal dolgoztak.

A papyrusanyag nemsokára elterjedt Egyiptomból az ó-kor nagyobb kultúr népeihez. Görögországban — mint Herodotus írja — a papyrus az állatbőrök használatát egészen kiszorította; Olaszországban is ez íróanyagot használták túlnyomóan. Így például a Herculanumban talált könyvek mind papyrus terekesekre vannak írva. A fogyasztás oly nagy s az anyag oly kapós volt, hogy a papyrusnak rosz termés folytán való megdrágulásakor a kereskedők élete is veszélyeztetve volt.

Az anyag drágasága folytán (Pericles idejében egy iv papyrus 50—60 krajczár volt) a papyrus használata mellett mindenki olcsóbb anyagra gondolt. Fadarabokra, agyag cserepekre, csontokra s másokra írtak, úgy hogy a konyhaedények cserepei és más hulladék a tudomány eszközeivé lettek.

A régi Rómában a már említettekön kívül a mai fogalmak szerint nagyon is furcsa anyagot használtak újságpapiros gyanánt, tudniillik gipszszel bevont fatáblákat. Már az „*Annales Maximi*“, melyek helyett később, valószínűleg Caesar első konzulása alatt, az „*acta populi Romani diurna*“ jöttek, úgy voltak írva; egy példányt nyilvános helyen kifüggesztettek, a másolatokból pedig megfelelő számokat küldtek a provinciákba. Hogy ezek az „*acta diurna*“-k a mi napi lapjainknak feleltek meg, azok tartalmából s az anyag egész berendezéséből kiténik.

Rómában levelezésre és más magán czélra ezenkívül a már említett viaszktáblákat használták, a görög *dyptychomak* és *tritychomak* megfelelőleg „*tabellae duplices, triplices*“ stb., melyek, minthogy azokat be lehetett pakolni és le lehetett zárni, szerelmes levelekre is szolgáltak, a mint Plautusból, Ovidiusból és Martialisból eléggé kiténik.

A papyrus és mai papirosunk közt az átmeneti stadiumot képezte a pergament. Midőn II-ik Eumenes (Kr. e. 197—158) Pergamusban nagy könyvtárát berendezte, a ptolemaeusok annyira féltékenykedtek, hogy a papyrusnak Egyiptomból való kivitelét teljesen beszüntették. A szükség által kényszerítve az állatbőrök kikészítésének régi módjához folyamodtak Pergamusban s e készítményt annyira tökéletesítették, hogy az új készítmény mint „*charta pergamena*“ nagy elterjedésnek örvendett.

Nagyon elterjedt, de téves az a nézet, hogy a pergament szamar- vagy kutya-bőrből készítették vagy készítik. A legrégebb időkben csupán ürü-, kecske- és báránybőrből készítették azt; míg később a borjubőrt is alkalmazták.

Az általános mivelttség terjedésével minden eddig ismert íróanyag kevés lett volna, ha végre a rongypapiros feltalálása által nem sikerült volna sokkal olcsóbb, bármely alakban kényelmesen használható anyagot feltalálni.

Úgy látszik, hogy a papirrost legelőbb gyapotból készítették, a mit a kínaiak igen régen ismertek. A 8-ik században, Samarkand elfoglalása után, a papiroskészítést az arabok is megtanulták és Damaskusban élénk papíripar fejlődött ki, az új terméket „*charta damascena*“-nak nevezve. Az araboktól a görögökhöz jutott a papírkészítés ismerete, kik már a 10-ik században papiroson állították ki okmányaikat. A 13-ik szá-

zadban a papiros használata elterjedtebb volt, mint a pergamenté.

Az araboktól a spanyolok, majd az olaszok tanulták el a papírkészítést. Európában a papírgyártás legrégebbi főhelyei: Sativa, Valencia és Toledo világosan mutatják a papirosnak az araboktól való származását. Anconában 1340. körül állott fenn papírmalom. Németországban 1320-ban állították fel az első papírmalmokat Köln és Mainz között, Nürnbergben 1390-ben, Erdélyben 1546-ban Fuchs és Benkner Jánosnak volt papírmalmuk. Magyarországon az első Spillenbergs Samu löcsei orvos építtette Tepliczen 1613-ban; ezt követte nemsokára a felkai Szepesben, a murányalajai Gömörben s az enyedi 1701-ben. Angliában az első papírmalmot 1588-ban építtették.

A papírgyártás arab eredetét a még ma is használt „*rizma*“ szó is bizonyítja; arabul „*razma*“, spanyolul „*resma*“, olaszul „*risma*“. Mint tudjuk, egy új rizsmában 100 iv, egy új koncezban 100 iv, egy füzetben 10 iv van.

A papiros fogyasztásával karöltve járt az íróeszközök javítása, tökéletesítése. Míg a tinta készítése lényegében majdnem ugyanaz, mint a papyrus használata idejében volt, a nád és ecset a lúdtollnak, utóbbi az aczéltollnak kénytelen volt helyet adni. A fémtollak használata nem nagyon új keletű. Az aczéltollgyártás hazája Anglia és jelenleg ez főszékhelye, még pedig Birmingham gyár városban. Itt állítóláig már 1803-ban valami Wiese gyártotta az első aczéltollakat; de ezeknek csak 20 év múlva indították meg a harcát a lúdtoll ellen. Birminghamban jelenleg 4 első, 5—6 másod rangú gyár van, melyek hetenkint 15 millió aczéltollat gyártanak. Anglián kívül Franciaországban Boulogneban, Aigleben, Párisban vannak gyárak; Németországnak Berlinben van egy gyára. Ausztriában egy-két kis gyár próbálkozik e téren.

Ma már a papírgyártáshoz sok mindenféle póanyagot használnak s értehető is, hogy e téren az ipar és tudomány nagy tevékenységet fejt ki; hiszen a papírfogyasztás manapság óriási. A statisztikai adatok szerint csak maga Európa 500 millió font papírt fogyaszt évenként.

Franciaországban 5—600 gép gyártja a papírost. 40—50 ezer munkás foglalkozik azzal, 2—3 millió mázsa papírost gyártanak s abból 2—300 ezer mázsát kivisznek.

Angliában 500 papírgyár dolgozik 7—800 géppel. Belgiumban 45 gyár 4—500 ezer mázsa papírt termel.

Németországban 235 gyár dolgozik 300 géppel s azonkívül 120 papírmalom 200 káddal s az egész előállított papírmennyiség 1—1½ millió mázsa, 18—20 millió tallér értékben.

Hazánkban 34 papírgyár van. E szám-ból esik Arvamegyére 2, Barsra 2,

Borsódra 1, Gömörre 4, Nyitrára 1, Pestmegyére 2, Pozsonymegyére 5, Sárosra 4, Szepesre 3, Temesre 2, Trencsénre 5, Turócra 1, Zólyomra 2.

Rongyot kiszállítunk 3—350 ezer vámmászát 3—3½ millió forint értékben; behozunk 7—8 ezer vámmászát 40—50 ezer forint értékben. Papírt és papírukat behozunk 100—150 ezer vámmászát 4½—5 millió forint értékben: kiviszünk 70—80 ezer vámmászát 2½—3 millió forint értékben.

Az általános ipari haladás e téren rendkívüli, mi a nagy fogyasztás eredménye. Az első „papírgép” 1820-ban kezdett működni s már annyira vittük, hogy ilyen géppel naponként 1½—200 mázsa papírost lehet gyártani. E nagy sikerrel szemben, mit a kézi munka soha sem bírt volna elérni, méltán mondhatjuk azt, hogy a papírgép az emberi közlekedés mai modern alakjában az egyik legfontosabb tényező. Mindenesetre tény az, hogy az emberiség mai szellemi és anyagi színvonalát, a világforgalom minden tekintetben való csodaszzerű hatását lehetetlen lett volna elérni ama becses segédeszközök nélkül, melyeket a papíros az emberi közlekedésnek nyújt.

LENA.

(VITTORIO BERZEZIO REGÉNYE).

Olaszból fordította: V. SZÜCS GÉZA.

(Folytatása.)

A nagy héten történt. Ilyenkor minden nap két szent-beszédet is szoktak tartani, a melyeknek meghallgatására nagy tömeg ajtatoskodó szokott a jezsuiták templomába begyűlni.

Az ezen esztendei szónokok közt volt különösen egy, a ki igazán szívhez szólóan, meggyőzően tudott beszélni; a fiatal emberekhez, az ifjú, ártatlan lelkekhez intézte legtöbbször szavait, s nem komoran, ridegen az észre, hanem a szívre akart hatni, s beszédei valóságos költészeti remekek valának.

Megnyerő, kellemes hangja is emelvén előadásának szépségét, igen sokszor képes volt könyvekre indítani hallgatóit.

Alberto a legelső közt tartozott, a kiket a jeles pap megnyert, elragadott. Keserű könyveket sirt, vétkeit bánva — a melyeket sohasem követett el: — valóságos buzgalommal és-elszerezettel penitenciázott, gondolkozott az ember gyarlóságáról s más ilyen dolgokról, a melyek épen nem fiatal lelkeknek valóok. Most már szentül meg voltak győződve arról, hogy belőle pap, — nem! hittérítő lesz, mert arra szánta őt az isteni gondviselés.

Elment az ékesszavu lelkiatyához, elmondott neki mindent, a mit csak rajongó lelke érzett; az testvéri jobbot nyújtott neki, dicsérte, lelkesítette, bá-

torította, s mindketten abban a vallásos fanatizmusban álmadoztak most már együtt, a mely a lélek különös — bár tagadhatatlanul — nemes — betegségei közé tartozik.

Alberto, ki most már előre is nagy férfúnak, híres prédikátornak képzelte magát még nagyobb szorgalmat fejtett ki a tanulásban, hogy minden társát felülmulja tudományban.

Véletlenül azonban Albertonak az egyik nagybátyja nem gondolkozott úgy mint ő, s veszélyesnek tartván a „fiu tulságos szent lázát és lelkesedését”, kivette őt a rend kollegiumából, az atyák nagy megbotráncolására; s a fiatal ember nagy elkeseredésére, a ki engedelmeskedett ugyan bátyjának, — mert az engedelmességet egyik legfőbb erénynek tartotta; de azért magában szent fogadást tett, hogy sohasem lesz egyéb belőle, mint szerzetes.

Nagybátyja, a ki őt magával vitte, végre beleegyezett, hogy a hittani tudományokat hallgassa s világi pap legyen.

Ritka buzgalommal látott neki a tanulásnak. Egész éjszakákat töltött el tanulás közt, majd imádkozva térdelőjén, a kereszt előtt; a hajnal első sugarai ébren, imádkozva találták, de teste össze volt törve, s lelke is teljesen kimerült a tulságos megerőltetéstől.

Minden világias hajlamot, vágyódást bűnnek hitt, a mit a vallás és Isten ellen követ el; kinosztta magát, erőszakolta, hogy elfojtsan minden ilyen bűnös vágyat, csábót, de végtére is érezte, hogy nem képes erre; a fiatalság, a hevesen, elevenen lüktető vér nem hagyja nyugodni, s megkívánja a maga jogainak érvényesülését.

VII.

Kisértések.

A mikor vasárnap, ünnepi talárban, vállain hófehér szalagokkal, összekulcsolt kezekkel, szemeit földre csüggesztve, komolyan összeránczott homlokkal, a pontifikáló papnak segédekkel, bizonyos hiúságot érzett magában; ime már egy lépéssel közelebb jutott kitűzött céljához. A sekrestyéből kettesével mentek ki a papnövendékek, az első ide-oda lóbálva a füstölőt s utoljára a plébános oldalán a diakonussal, aztán a ministránsok serege, a kik két oldalt állottak.

Egy ilyen alkalommal — valami nagy ünnep volt, a templom gyönyörűen volt feldíszítve, s a hívők egészen megtöltötték — Alberto a nagy oltár elé jutott imádkozni egy másik társával együtt. Egy nagy, selyemszövettel bevont baldachin volt az Ur Jézust ábrázoló kis kép alá állítva. A zenekar gyönyörű szép egyházi dalokat játszott. A harangok az ő széthangzó, de azért mégis oly kedves, lágy, panaszos han-

gukkal bele-bele szóltak a zenébe; a füstölők az ő sajátságos illatukkal betöltötték az Isten házát egészen.

A nap besütött az ives ablakok színes üvegén át; sugarai megtörttek s rózsaszínes fényben estek az oltár aranyozására és gyöngyeire.

Mintha Meyerbeer „Profétájának” negyedik felvonása számára készült színpadi díszlet volna az egész.

S künn, a templom falain kívül, a világ legkedvesebb zenészei, Isten madarai énekelték örök szép dalaikat; gyönyörű szép tavaszi nap volt.

Albertón valami sajátságos érzés vett ez órában erőt. Szíve sebesebben dobogott, idegeit különös felindulás járta át, maga sem tudta, hogy mire — de valami rendkívüli, ismeretlenre — vágyódott.

Főlemelte egy pillanatra tekintetét.

Nagy Isten! Egy néhány lépésnyire előtte egy olyan cherubin állott, mint a milyenek az oltárképekre vannak festve; ártatlan, vakító fehér arcczal, könyes mosolylyal ajkain, végtelen szelíd, megnyerő tekintetű szemekkel.

Milyen fenséges szépség! Milyen szelíd mosolygás, milyen ártatlan, tiszta szűzies báj!

A leány Lena volt.

Alberto folyton csak őt nézte. Szemeit nem tudta róla levenni, s érezte, hogy a vér fejébe szökik, s pir önti el egész arcát. Szerette volna, ha e pe csek örökké tartanának, ha mindig csak őt nézhetné, látná maga előtt; valami új, előtte eddig egészen ismeretlen érzélem hatotta át lelkét, szíve kéjesen dobogott ez igézet hatása alatt; most már nem gondolt arra, hogy bűnt követ el, ha a Madomán kívül más nőre is veti tekintetét.

A leányka szép volt, mint a természet tavasszal. Hullámos, aranyszőke haj, fehér arcán gyöngéd rózsaszín virágai a tiszta, egészséges vérnek; termete nyulánk. Egészen fehérbe volt öltözve, s úgy tünt fel a templom boltíveinek sötét árnyékában, mint valami az égből leszállott angyal.

Egyik finom, keskeny, kicsi keze aranyvágásu imádságos könyvben lapozott, melybe néha bele-beletekintgetve buzgón imádkozott.

Albertonak a tekintete folyton rajta csüngött. Nem ügyelt most semmi másra, csak reá, s majdnem összerezzenett attól a gondolattól, hogy ez a kedves, bájos jelenség mindjárt elmegy, távozik, s aztán talán sohse látja az életben többé . . .

Leste minden mozdulatát; a leány néha arra tekintett — az imádságos könyvből felpillantva — nagy fekete szemével, — s ilyenkor úgy tetszett neki, mintha egyenesen reá nézne — mintha barátságosan, bizalmasan tekintene reá.

Mikor aztán vége volt a misének, Lena és anyja felkeltek helyükből;

